

מניעת אלימות באמצעות טיפוח יחס כלפי בעלי חיים

רציונל

חברה נאורה נבחנת ביחסה לבני אדם וגם ביחסה לבעלי החיים. ילדים סוגנים על ידי הוריהם ובאמצעות חוקים רבים. קיימים חוקים האמורים להגן גם על בעלי החיים למשל, חוק צער בעלי חיים. לצערנו אכיפתם של חוקים אלה אינה נעשית בעקביות. הגנתם של בעלי החיים נתונה בידי כל אחד מאיתנו וככל שנפתח מודעות להגנה על החלש כך נסנע אלימות בקרב בני האדם.

לעיתים קרובות, אנו עדים להתנהגות אלימה של ילדים כלפי החלשים שבחבורה. התעללות בבעלי חיים מספקת לילד הדחוי דרך לשחרור לחץ רגשי, ולכן בעלי חיים ובמיוחד חיות המחמד הם מטרה נייחת וחסרת אונים לכעס וליצר השליטה של הילד.

אחד המחקרים הבולטים בתחום הקשר בין אלימות כלפי בני אדם להתעללות בבעלי חיים נערך על ידי ג'רדן וטאפיה שבדקו את מצבם של 13 נערים שאובחנו במרפאה פסיכיאטרית ומצאו כי המשותף לכל הנערים הייתה התנהגות אכזרית כלפי בעלי חיים כחלק ממכלול בעיות התנהגות בתחומים אחרים.

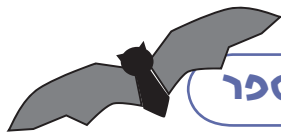
האנתרופולוגית מרגרט מיד העלתה את הסברה שפגיעה בבעלי חיים עלולה להיות סימן מבשר רעות להתפתחות אופי אימפולסיבי בעל פוטנציאל לפגוע באחרים.

ילד המגלה אדישות וקושי לב לרגשות החיה יגלה יחס דומה גם כלפי חבריו. באמצעות עידוד הקרבה לבעלי חיים ניתן לפתח כישורי רגישות ואמפתיה כלפי החלש וחסר האונים שבסביבתנו - בעלי חיים ובני אדם.

מטרות

1. לקרב את הילדים לרמה של הזדהות עם תחושת הקורבן, והבנה שמה שנראה כמשחק או צחוק עלול לגרום לכאב פיסי ולסבל.

מפגש מס' 22-23 עטלף בחצר בית הספר

התייחסות לחלש וחסר האונים

אמפטיה לזולת היא יכולת חשובה ביחסים בין-אישיים. היא מאפשרת הקשבה לזולת, הבנתו, ותורמת ליצירת דיאלוג משמעותי. היכולת לשים עצמנו "בנעליים של הזולת" מאפשרת לנו לראות אותו כישות נפרדת בעלת רגשות, רצונות ומאווים משלה, כסובייקט ולא כאובייקט (חפץ). מדובר ביכולת אותה ניתן לפתח. העבודה על סיפור העטלף מכוונת לפיתוח אמפטיה לחלש ולחסר הישע.

חומרים:

- דפים עם סיפור אירוע.
- פלסטלינה
- "המשך את הסיפור" דף לציור וכתיבה.
- דף התייחסות לאירוע.
- דף מידע קצר על עטלפי פירות וצילום של עטלף פירות.
- סוף הסיפור המקורי.

מהלך:

1. התלמידים יקבלו את דף האירוע, המורה תקרא את הסיפור:

עטלף בחצר בית הספר - תיאור אירוע אמיתי*

כבכל בוקר הגעתי לבית הספר בו אני מלמדת וצעדתי לעבר חדר המורים, ליד הכניסה עמדו דנה ועמית מכיתה ב2, הם היו נסערים "בואי מהר לחצר האחורית מצאנו עטלף פצוע, ילד גדול משליך עליו אבנים ואנחנו לא מצליחים לשכנע אותו להפסיק". בחצר בית הספר צומחים עצי פיקוס ענקיים בהם מצויים עטלפים שניזונים מפירותיהם העסיסיים. העטלפים הם יצורים ליליים, הם פעילים בלילה וישנים ביום.

הגעתי במרוצה לחצר, מתחת לפיקוסים התגודדה קבוצה גדולה של ילדים. במרכז עמד רונן, ילד מכיתה ו1, מנופף במקל ארוך לקול צהלת חלק מהילדים. למרגלותיו היה מוטל יצור פרוותי קטן, גור של עטלף פירות בעל עיניים גדולות ושחורות, גופו רעד ללא הפסק. אחת מכנפיו הייתה פרושה מצוותת מעט, הוא

* התרחש בבית ספר גורדון בגבעתיים, המורה ישראלה פוקס

נראה פצוץ. הבטתי בילדים חלקם נראו משולהבים ממעשי רונן, הם עודדו אותי בצעקות "איכס הוא מגעיל", הוא מפיץ מחלות, גע בו, תזיז אותו, דקור אותו במקל, עזוב אותו". ילדים אחרים נראו מבוהלים. דולב צחק ואמר זה כמו צרפד קטן ונוצה מכיתה ד', דמעה גדולה זלגה על לחיה.

2. הילדים יצרו עטלף בפלסטלינה, על פי דמיונם או על פי ידיעתם ויתנו לו שם. המטרה להבין מה הדימוי של העטלף בעיניהם ומה תחושותיהם כלפי עטלפים. יצירת עטלף בחומר וכינויו בשם הופכים את היצור לבלתי מאיים ויותר ידידותי.

3. התלמידים יכתבו ויציירו המשך שלהם לסיפור.

3. **איך מסתיים הסיפור?** אפשר גם בציור

מה אני הייתי עושה?

אם הייתי במקום האירוע מה הייתי עושה? הקף את התשובה שמתאימה לך בכל אחת מהשאלות		
לא	כן	הייתי עומד ומסתכל על הילדים שפוגעים בעטלף.
לא	כן	הייתי אומר לרונו לעזוב את העטלף.
לא	כן	הייתי מצודד את רונו לפגוע בעטלף כי הוא מסוכן.
לא	כן	הייתי חוטף לרונו את המקל.
לא	כן	הייתי מצודד את רונו כי הוא גדול ויודע מה הוא עושה.
לא	כן	הייתי בוכה.
לא	כן	הייתי צוחק ונהנה מהאירוע כי לא כל יום רואים עטלף.
לא	כן	הייתי הולך משם, את מי זה מעניין, בסך הכול סתם עטלף.
לא	כן	הייתי בורח מפחד מהעטלף.
לא	כן	הייתי זורק עליו אבן כי עטלפים סגצילים אותי.
לא	כן	הייתי רץ לספר למבוגר בבית הספר שיבוא לעזור לעטלף.
לא	כן	הייתי רוצה לשתף מבוגר, אבל אין בבית הספר שלנו למי לספר.
לא	כן	הייתי בורח כדי לא לראות.
לא	כן	הייתי כועס וצועק על רונו.

איך תכנה את התנהגותו של רונו? סמן X ליד מה שנראה לך סתאים.

- התנהגות משעשעת
 התנהגות אמיצה
 התנהגות מפחידה
 התנהגות רגילה
 התנהגות אלימה
 התנהגות לא מתחשבת

■ כשאומרים עטלף אני מייד חושב על

■ אם הייתי מוצא/ת העטלף הייתי

5. התלמידים יעינו בעזרת המורה בדף המידע. אם יש מחשב אפשר לחפש אתרים מעניינים בנושא. http://www.snunit.k12.il/heb_journals/allon/117088.html

דף מידע

עטלף הפרי

כשמטילים בערב, או סתם מציצים מהחלון, לפעמים, רואים יצור בגודל של יונה בערך, אפשר לטעות ולחשוב שזו ציפור לילה, אבל אם מסתכלים היטב, מגלים שהוא דומה יותר לעכברון. זהו העטלף. בארץ חיים מינים רבים של עטלפי חרקים, ומין יחיד של עטלף פרות. עטלפי החרקים נפגעים קשה בהרעלות שונות, שכוונו דווקא נגד עטלפי הפירות. בעבר חשבו שעטלף הפירות מזיק למטעים, כיוון שהוא נוגס בפירות. מאוחר יותר גילו שהוא בכלל מעדיף פירות רקובים. בניגוד לעטלף החרקים, שהוא כמעט עיוור, לעטלף הפירות יש עיניים גדולות, והוא רואה מצוין.

עטלף הפרי פעיל לילה. ביום הוא ישן אוחד ברגליו ענף או בליטת סלע, וראשו תלוי כלפי מטה. בלילה הוא מעופף ואוהב לאכול פרי: שסק, תות, אזדרכת, פיקוס, חרוב ועוד. עטלף הפרי שוהה ביום במערות, בבארות, בחורבות ובבניינים. הוא מעדיף מקומות חשוכים. חוש הראיה וחוש הריח של עטלף הפרי מפותחים ובאמצעותם הוא מוצא את מזונו. רוב הנקבות ממליטות ולד אחד בשנה, ויש נקבות הזקוקות לחמש שנים כדי להעמיד שני צאצאים. העטלפים חשופים להכחדה יותר ממינים אחרים.

הוולד נצמד אל אימו. נקבת העטלף מיניקה את ולדותיה. העטלפים מתחילים לצופ כשהם בני 9-10 שבועות. תוך מחצית השנה, בערך, הם מגיעים לגודלו של עטלף בוגר.

תוחלת החיים של עטלף מסוג זה מגיעה ל-20 שנה.

נושאים לדיון:

- התייחסות וניתוח תשובות הילדים "מה הייתי עושה?"
- האם בעלי חיים חשים כאב? האם הם סובלים?
- מה הרגיש העטלף?
- מה הרגישו הילדים שעמדו מסביב?
- האם הייתה לעטלף אפשרות להגן על עצמו?
- מדוע רונן פגע בעטלף?
- מדוע ילדים פוגעים בבעלי חיים?
- חתי אנחנו מרגישים שפגעו בנו?
- מה אנחנו מרגישים כשפוגעים בנו?
- מדוע אנשים פוגעים באחרים: בחברים, בזרים, בבעל חיים?
- איך אנו מגיבים במקרים של אלימות?
- כיצד הייתם מטפלים ברונן? מה הייתם אומרים לו?

7. סוף סיפור האירוע

התקרבותי לקבוצה. רונן ראה אותי והפסיק לצחוק. ביקשתי ממנו להניח את המקל ולחכות לי ליד חדר המורים. מספר ילדים מצאו קופסא. בזהירות רבה הכנסנו את העטלף לקופסא הוא הביט בנו בעיניו הגדולות והמפוחדות. לקחנו אותו לחדר הכיתה והנחנו בקופסא צלוחית של מים.

בהפסקה ניגש אלי אלכס, ילד מכיתה ו', הוא הציע לקחת את העטלף לווטרינר של פינת חי המצויה ליד ביתו. מאוחר יותר הסעתי את אלכס והעטלף לווטרינר. אלכס טיפל בעטלף במסירות עד להחלטתו. העטלף הקטן חזר לעוף.

ורונן? רונן חיכה לי לאחר האירוע ליד חדר המורים, הוא הרגיש נבוך ומבוש, כל המורים והתלמידים שמעו על האירוע וכול מי שעבר על פניו הביט בו בתוכחה וכאילו אמר "ידענו שאתה נוהג להציק לילדים וכעת אתה נוהג באלימות כלפי יצורים קטנים וחלשים שאינם מסוגלים להגן על עצמם".

שוחחתי עמו וניסיתי לברר מדוע פגע בעטלף, רונן התקשה להסביר. הבנתי שהוא לא חשב על כאבו ותחושותיו של העטלף, כל שעניין אותו היה הרצון להרשים את הילדים שסבבו אותו. ביקשתי ממנו לדמיין מה היה חש אילו הוא היה מוטל פצוע וחסר אונים וחבורת בריונים מגודלים הייתה ממשיכה להכאיב לו ולפגוע בו, רונן הקשיב...

מנהלת בית הספר שמעה על האירוע ושלחה מכתב להוריו. היא הציעה שרונן יתרום מזמנו ויתנדב לעזור באגודה למען בעלי חיים, ייחשף לסבלם של בעלי החיים וינסה להבין את תחושותיהם.

אלכס וילדי כיתה בי קיבלו מכתבי הערכה על עזרתם לעטלף ועל הרגישות שגילו כלפי בעלי חיים.

משהו חשוב שלמדתי מסיפור העטלף?

מומלץ לעצב בכיתה פינה בנושא. "אנחנו נגד אלימות" ולשלב בה את התוצרים שנעשו בעקבות הפעילות.

או חינוך ליחס הומאני

בסיפור "מי יבוא אל גור" תמר אדר מתארת ילד בשם גור שמציק לחיות ללא סיבה וכתוצאה מכך כל החיות נמלטות מפניו והוא נשאר לבדו.

דווקא כשגור התציף וישב בשקט, התחילו החיות לגשת אליו ולחפש את קירבתו.

הפעילות באה ולהבחין בין מעשה שובבות לאלימות. לעיתים ילדים ומבוגרים סבורים שלהפחיד חתול ישן, לזרוק אבן על ציפור ובהקבלה, למשוך לילדה בקוקו או לצרוח לתוך אוזנו של ילד, אינם אלא מעשי קונדס שאין להתייחס אליהם בחומרה ואפשר לעבור לסדר היום.

לא כך הדבר. ילדים שנפגעו מעידים על תחושות של כאב, עלבון הטרדה ועוד. נטייתם תהיה להתרחק מ"המציקים" אם התמזל מזלם הם יצליחו. בעלי חיים אינם מתלוננים הם מגיבים ברגליים או בכנפיים ומנסים להימלט. מטרת הפעילות הינה מניעת אלימות ופיתוח סודעות ורגישות לתחושות האחר והחלש.

החומרים:

- קטעים מתוך הסיפור "מי יבוא אל גור"
- דפים לכתיבה.
- בריסטולים עיתונים עם תמונות וצבעים.

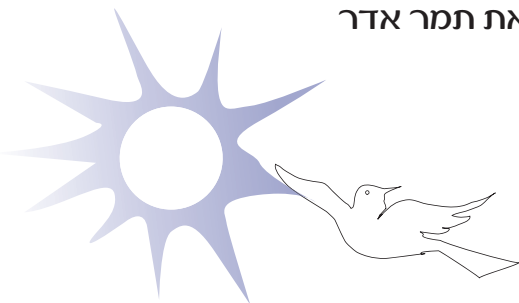
מהלך:

1. המורה תקריא את הסיפור בכיתה.

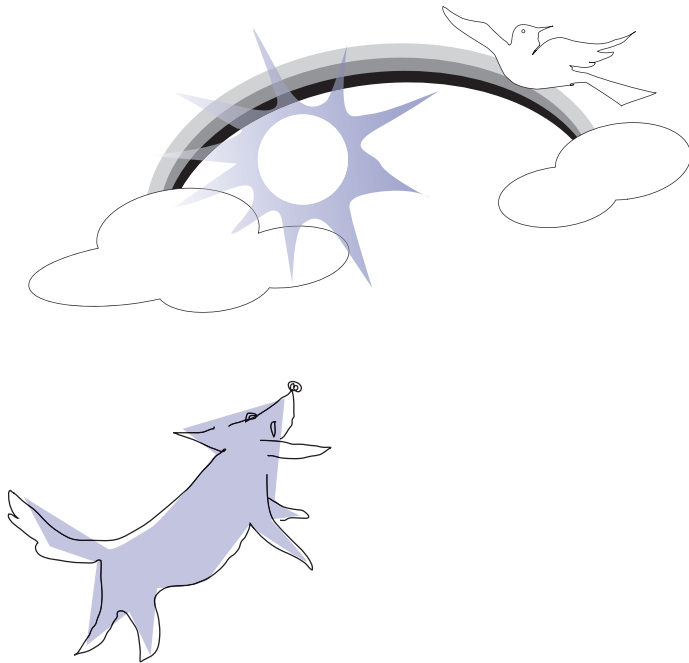
קטעים מתוך הסיפור:

מי יבוא אל גור*

מאת תמר אדר

* אדר, תי (1984)

2. הילדים יעיינו בספר ויקיימו דיון על הצקות ילדים כלפי בעלי חיים.

מטרת הפעילות היא לקרב את הילדים לרמה של הזדהות עם תחושת הקורבן, והבנה שמה שנראה כמשחק או צחוק עלול לגרום לכאב פיסי ולסבל.

3. כתיבת כרזות בנושא מניעת אלימות והצקות כלפי בעלי חיים וכלפי ילדים.

4. נושאים לדיון:

- מדוע לדעתך גור הציק לבעלי החיים?
- האם לדעתך גור הבין שהוא פוגע בבעלי החיים?
- תאר איך הרגיש כל אחד מבעלי החיים ומה הייתה תגובתו?
- האם נתקלת בילדים מציקים לבעלי חיים לשם שעשוע? ספר על כך.
- האם קרה כשהצקת לבעלי חיים, כי לא הבנת שאתה מתאכזר אליהם? מה עשית?
- מה אתה חושב על ילדים שנוהגים להציק לילדים אחרים?
- מה אתה חושב על ילדים שנוהגים להציק לילדים קטנים וחלשים מהם?
- מה אתה חושב על ילדים שנוהגים להציק לבעלי חיים קטנים וחלשים מהם?
- מה אתה חושב על ילדים שנוהגים להציק לבעלי חיים גדולים וחלשים מהם?
- האם בעלי חיים מציקים לאנשים, ואם כן למה?
- מה אתה עושה כשמציקים לך?
- מה אפשר לעשות כשאנחנו נתקלים בילדים שפוגעים בבעל חיים?
- למי נפנה? מה נאמר למציק?
- מתי ילדים מציקים לילדים?
- למי בדרך כלל ילדים מציקים?
- מה נעשה?
- איך נעזור לילד שפוגעים בו?

5. המורה תחלק דפים לתלמידים, והם יכתבו הצעות:

■ כשאנחנו רואים ילד פוגע בבעלי חיים אנחנו...

■ כשאנחנו רואים ילד פוגע בילד אנחנו...

■ כשאנחנו רואים קבוצת ילדים פוגעת בילד אנחנו...

6. הכיתה תיזום מסע הסברה בבית הספר.

הכיתה תתחלק לקבוצות. כל קבוצה תקבל חצי בריסטול וצבעים.

על כל קבוצה ליצור כרזה. יש להמציא סיסמה הולמת הקוראת למניעת אלימות ופגיעה בבעלי חיים ובילדים. הכרזה תכלול טקסט ציור והדבקת תמונות וגזרי ציתונים.

הכרזות יתלו על לוח מסוים או ברחבי בית הספר.

סיכום

באמצעות הפעילות היוזמה והדיון ניתן לפתח רגישות ומודעות אצל הילדים לכאב של בעלי חיים וזאת מתוך אמונה שיחסם לכאב של בעל החיים עשוי להשתנות.

באמצעות חידוד הרגישות ועבודת המניעה הנלוות נוכל למנוע התנהגות בריונית ומציקה של ילדים כלפי ילדים.